

Jari Rajala, työhygieenikko, Työterveyslaitos

Opiskelu

Olen opiskellut kemiaa Oulun yliopistossa ja valmistunut epäorgaanisen kemian puolelta kemistiksi 1991. Sitten siirryin tekemään jatko-opiskeluja jonkun aikaan. Lisensiaattityö oli suhteellisen tuskaista ja eikä tahtonut oikein edistyä. Sitten huomasin kemistin paikan olevan avoinna Oulun aluettyöterveyslaitoksella. Päätin hakea sitä ja tulin valituksi vuonna 1997.

Työ

Aluksi toimin kemistin vakanssilla. Meillä oli silloin vielä oma laboratorio Oulussa. Työsuhde oli aluksi määräaikainen, muistaakseni kolmeksi vuodeksi. Kun se alkoi lähestyä loppuaan, niin Anttoson Hannu kyseli, että siirtyisinkö labrasta työhygieniapuolelle ja 2000-luvun vaihteesta lähtien olen näitä tehnyt työhygieniahommaa tehnyt. Yhtäjaksoista palvelua on tällä hetkellä takana 21 vuotta.

Työssäoppiminen

Työssä oppiminen oli siihen aikaan vähän semmoista, että työ opettaa. No onneksi ei lopulta kuitenkaan yksin tarvinnut perehtyä työhön. Vanhemmat konkarit, Niskasen Juhani, Kakon Kauno, Lapinlammen Tuomo, Junttilan Sakari opettivat työn saloihin. Pääsin näiden konkareiden mukana työpaikoille oppimaan asioita. Siihen aikaan Työterveyslaitoksella tehtiin työhygieniata laidasta laitaan, mikä oli hyvä asia. Siinä näki kaiken tästä työhygieniakentästä, fysikaaliset ja kemialliset ja sisäilman työt. Nykyisin olemme salkuissa ja porukat ovat erikoistuneet tekemään oman asiantuntija-alueensa töitä, kuten minä kemiallista työhygieniata. Hyvä puoli aikasemmasta kokemuksesta oli, että työpaikoilla pystyy asiakkaiden kanssa puhumaan kaikista aloista asiantuntevasti.

Työhygienian erikoistumistentin suoritin, kun se tuli mahdolliseksi. Sitä varten piti opiskella jonkin verran kursseja, mutta aika hyvin siitä selvisi pelkillä näytöillä, kun oli jo työuraa pitkästi takana. Lausuntoja piti olla tehtynä tietty määrä. Työterveyslaitoksen järjestämä koulutus oli järjestelmällistä silloin 2000-luvun puolivälissä, kun koulutettiin isoja määriä kerralla. Nyt koulutus lienee aika satunnaista, kun koulutettavia ei ole enää niin paljon.

Pelkillä kemistin tai fyysikon koulutuksella tieto työhygieniasta jää aika paljon vajaaksi, joten kyllä kaikki koulutus mitä on saanut, on tullut tarpeeseen. Työnantaja on järjestänyt koulutusta, jos on sitä halunnut ja sitä on ollut saatavilla.

Olen tehnyt pääsääntöisesti palvelutyötä, mutta joissakin tutkimushankkeissa olen ollut mukana tekijänä ja sitten on ollut pari pientä hanketta, missä olen ollut vetäjänäkin. Tutkimustyö ei kyllä ollut meikäläisen leipälaji, koska siihen liittyvä hallinto ei maistunut. Hankkeen vetämiseen ei silloin saanut tukea kovinkaan paljon talon sisäلتä.

Olemme palvelleet myös meidän alueen suuryrityksiä, kuten SSAB Raahessa, vaikka heillä on oma työhygieenikko. Heillä on oma mittauskalustoa, mutta me autamme tarvittaessa. Tornion terästehtailla on myös oma työhygieenikko, ja he ovat enemmän pärjänneet ilman meidän apua. Meidän tukea on tarvittu lähinnä melu- ja värinämittauksissa. Tehtaan oman työhygienikon etu on siinä, että on helppo mennä paikan päälle mitaamaan silloin, kun tehtaalla on tilanne päällä. Me emme ihan heti pääse paikalle, kun ongelmia esiintyy.

Matkustamisesta

Meillä Oulussa toimialue on aika laaja, ihan pohjoiseen asti. Itse en tosin ole käynyt Sodankylää tai Kittilää korkeammalla. Vaasan ja Kuopion seuduilla käydään satunnaisesti. Meidän omassa riskienarviontityössä on todettu, että liikenne on työhygienikoiden osalta kaikkein vaarallisin tekijä. Liikenneturvallisuudessa on menty hyvin eteenpäin viime aikoina. Ennen vanhaan konkarit tekivät aivan järjettömän pitkiä työpäiviä. Nykyään monesti yövytään kohdepaikkakunnalla pitkien työpäivien välttämiseksi. Autot ovat myös parantuneet vuosien varrella. Leasing-autot ovat tuoneet mukavasti turvallisuusvarusteita autoihin.

Onnistumisia

Työssä onnistumisina olen kokenut sellaiset keikat missä on päästy vaikuttamaan asioihin siten, että yrityksessä on tapahtunut jotain muutosta. Monista kohteista ei koskaan tiedetä onko siellä tapahtunut suosittelimamme parannuksia, jos uusia mittauksia ei tilata.

Esimerkiksi eräässä työpaikassa työstönesteistä oli aiheutunut isoja haittoja, koska kovassa lämpötilassa työstöneste hajosi ja muodosti formaldehydiä, jota pääsi työilmaan. Yrityksessä vaihdettiin työstönesteitä uusiin, tehtiin niistä pyrolyysikokeita ja mitattiin niiden päästöjä useita kertoja, ennen kuin löydettiin sopiva neste, josta ei vapautunut mitään. Silloin tunsin, että tehdyllä työllä oli merkitystä.

Toinen vastaava esimerkki oli patologian laboratoriossa, jossa ongelmana oli formaldehydin vapautuminen ilmaan. Mittausten perusteella labratilat sitten rakennettiin ihan uusiksi ja altistuminen väheni merkittävästi.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana palautetilaisuudet ovat yleistyneet. Me tarjoamme palautetilaisuutta nykyään kaikkiin selvityksiin, mutta läheskään kaikki yritykset eivät halua tilata palautetilaisuutta. Olemme tarjonneet palvelua siten, että työhygieenikko ja tarvittaessa meidän lääkäri menevät yhdessä työpaikalle. Työhygieenikko kertoo mittaustuloksista ja lääkäri altisteiden terveydellisestä merkityksestä. Kun ulkopuolisena kerrotaan yrityksen työntekijöille tuloksista ja toimenpidesuosituksista, niin yleensä viesti menee paremmin perille kuin yrityksen itsensä kertomana.

Harmituksia

Yhdessä voimalaitoksessa oli uusittu generaattori ja tehty muutakin remonttia. Voimalaitossalissa oli selvästi jotain hajua aistittavissa ja työntekijät kokivat oireita. Siellä mitattiin kaikki mahdollinen, mutta ei löytynyt mitään, mikä olisi selittänyt oireita. Siinä jäi miettimään, että olisiko itse vielä voinu tehdä jotain asian selvittämiseksi.

Jälkikäteen on joskus harmittanut, kun joissakin kohteissa on suunniteltu jotain uutta, että miksi he eivät ottaneet meitä mukaan heti alussa suunnittelemaan ja kertomaan mitä asioita pitää ottaa huomioon. Jälkeenpäin on sitten jouduttu tekemään kallista korjaustyötä.

Työterveyshuollosta

Työterveyshuollot ovat olleet harmittavan vähän mukana mittauksissa. He saattavat kyllä aluksi kysellä jotain asiaa, mutta yleensä he eivät itse pysty tilaamaan mitään vaan yritys tilaa mittauksen. Työterveyshuoltoa yritys ei ole sitten kutsunut paikalle. Liekö kustannussyistä? On toki joitakin paikkoja, missä työterveyshuolto on selvityksissä mukana ja työsuojeluvaltuutettukin on mittausten aikana läsnä. Palautetilaisuuksissa työterveyshuolto on kyllä ollut enemmän mukana.

Työterveyshuollot pyrkivät joskus hoitamaan joitakin asioita itse, ainakin valaistuksen ja melun osalta. He eivät välttämättä tiedä mitä mittaavat ja miten tuloksia tulkitaan. Olisi hyvä, että meitä käytettäisiin enemmän asiantuntijana näissä tehtävissä. Melun mittaaminen väärin voi olla vaarallista.

Työhygieniasta

Yleensä työsuojelupäälliköt ja valtuutetuistakin osa ymmärtää, mitä työhygieniä tai työhygieenikko sanana tarkoittaa, mutta työntekijät eivät kyllä välttämättä ymmärrä. Työsuojelupäällikkökin on kyllä joskus esitellyt meitä työpaikalla työterveyshuollon edustajina. Meidät sotketaan usein myös viranomaisiin. Työhygieniä-sana on ehkä vähän huono. Pitäisikö se vaihtaa johonkin helpommin ymmärrettävään, työympäristöasiantuntijaan tai vastaavaan?

Vanhat konkarithan ovat ehdottomasti työhygieniä-sanalla kannalla mutta ajat muuttuvat ja mielestäni nuoremmat eivät ole niin ehdottomia tässä asiassa. Itse uskon, että työhygieenikko-sana on vaikeasti ymmärrettävä ja sekoitetaan väärin asioihin, joten joku muu sana voisi olla kyllä parempi. Pitäisikö Työterveyslaitoksen tai Työhygienian Seuran miettiä mikä ammattinimike olisi sopiva? Työterveyslaitoksella toimii suurin osa työhygieenikon vakanssilla olevista. Täytyy mennä maailman mukana ja jos todetaan että nimike on vanhahtava, mitä ei ymmärretä, niin kai nimeä voi vaihtaa.

Muista asiantuntijoista

Yhteistyötä eri toimijoiden välillä voisi tehdä enemmänkin. Työhygieenikkojen ja työterveyshuollon yhteistyö on todella tärkeää, mutta myös esimerkiksi työsuojelupäälliköiden kanssa pitäisi olla yhteistyötä enemmän. Heidän kauttaan tieto altistumisesta ja torjunnasta jalkautuisi paremmin heidän työpaikoille.

Riskiviestintä

Olisi hyvä, että palautteen osaisi esittää hyvin ja ymmärrettävästi. Sama asia kuin luentojen pitäminen, toinen esittää asiansa paremmin kuin toinen. Riskiviestintään olisi hyvä saada koulutusta. En muista onko Työterveyslaitoksella ollut viestintäkoulutusta, itse en ole ainakaan sellaista huomannut.

Olen huomannut, että työntekijät eivät osaa pitää pitkän aikavälin altisteita, kuten asbestia ja kvartssia, oikein ongelmana eikä niihin aina suhtauduta riittävän vakavasti. Jokainen työpaikalla kyllä ymmärtää vaaran ja mitä siitä voi seurata, jos muutaman tonnin taakka roikkuu pään päällä ja vaijeri on pikkusen risainen. Työpaikoilla on näitä vanhan kansan tai vanhan liiton ihmisiä, joille ei mikään mene perille. Yleisellä tasolla suojainten käyttö on lisääntynyt, mutta edelleen on tilanteita tai työpaikkoja, joissa niitä ei aina käytetä tai käytetään väärin.

Seuran toiminta

Olen ollut innokkaasti Seuran koulutuspäivillä, käytännössä aina, jos vain olen päässyt. Minulla se on ollut joka vuosi prioriteetissa ensimmäisenä jo pitkään. Hyvä puoli näissään tilaisuuksissa on kollegojen tapaaminen, vertaistuki ja

sitten tietysti hyvät aiheet. Ne ovat yleensä ajankohtaisia aiheita ja mielenkiintoisia juttuja. Verkostoitumisen hyöty on, että tapaa muitakin työympäristöalan ihmisiä kuin työhygieenikkoja. Tällöin saa vähän erilaisia näkemyksiä ja oppii tuntemaan ihmisiä, joita meidän ympärillä on. Minun mielestä työsuojeluvaltuutettuja olisi hyvä nähdä koulutuspäivillä luennoimassa, koska valtuutettu kertoo eri tarinaa kuin työsuojelupäällikö.

Anekdootteja

Yksi hauska tapaus oli puolustusvoimille tehty hanke. Olin mittaamassa häikäpitoisuuksia käytettäessä kenttäkeittiöitä, kun niitä kuljetettiin junalla maastoharjoituksiin. Ruoan valmistus aloitettiin vaunussa heti lähdön jälkeen, jotta se olisi valmista, kun juna saapuu perille. Keittimiä oli monen tasoisia ja vanhimmat vuosivat savua aika pahasti. Häikäpitoisuusmittauksen aikana yksi keittiö pistettiin välittömästi käyttökieltoon, kun häikämittarit alkoivat huutaa heti kättelyssä ja vaunu täyttyi savusta. Vaunua jouduttiin tuulettamaan avaamalla vaunun sivuovet.

Rajavartiostolle tehtiin samantyyppinen häikäitutkimus, jossa mitattiin moottorikelkkoja ja rekiä. Sielläkin yksi reki laitettiin käyttökieltoon, koska se puhalsi kaikki pakokaasut suoraan reen kyydissä olleiden hengitysvyöhykkeelle. Siinä hankkeessa otettiin myös biomonitorointinäytteitä. Kun mainitsin työn tilaajalle, että olisi hyvä, jos miehet olisivat paikalla heti aamulla, niin hän kertoi, että "siitä sinun ei tarte olla huolissaan. Heti kun tämä puhelu on loppunut, niin kirjoitan sotilaskäskyn ja voit olla varma, että miehet ovat paikalla ajoissa ja tietävät mistä on kyse".